

АНОТАЦІЯ

Кріпкий А. Ю. Забезпечення корпоративної безпеки організаційного розвитку підприємства. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка. – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Міністерства освіти і науки України. Харків, 2021.

У дисертаційній роботі розвинуто теоретичні положення, методичне забезпечення та розроблено практичні пропозиції щодо корпоративної безпеки організаційного розвитку підприємства (на прикладі машинобудівних підприємств).

Розвинуто та уточнено понятійний апарат за рахунок визначення поняття «корпоративна безпека організаційного розвитку підприємства» на засадах виділення та поєднання ключових концептуальних позицій соціальної відповідальності, інформаційної прозорості, дотримання стандартів якості корпоративного управління та сутність якого подано як здатність підприємства зберігати стан захищеності до стійкої реалізації стратегічних цілей організаційного розвитку через їх гармонізацію з інтересами суб'єктів корпоративного управління для отримання максимально можливого прибутку.

Обґрунтовано, що теоретичний базис корпоративної безпеки створюють теорія корпоративізму та концепції корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. За результатами аналізу теорії корпоративізму виділено два підходи до визначення сутності корпоративної безпеки через поняття корпоративного управління: приватно-корпоративний та суспільно-корпоративний. У приватно-корпоративному підході, корпоративне управління розглядається як один з механізмів максимізації вартості компанії, де ключову роль відіграє наглядова рада, яка призвана балансувати інтереси акціонерів з інтересами інших груп-учасників корпоративних відносин (менеджерів, співробітників, постачальників, кредиторів, суспільних груп). Тому

корпоративна безпека трактується як вибір найкращих механізмів управління і розподілу влади між групами-учасниками корпоративних відносин.

У суспільно-корпоративному підході проблема корпоративного управління розглядається як гармонізація відносин між компанією і суспільством. Тому сутність корпоративної безпеки визначається принципами інформаційної прозорості та суспільного контролю над діяльністю корпорації, формування системи стимулів та обмежень, що повинні забезпечити ефективний розвиток корпоративного сектора економіки, водночас стримуючи негативні наслідки і дотримуючись базових інтересів стейкхолдерів. За такими положеннями необхідним у забезпеченні корпоративної безпеки організаційного розвитку виступає інформаційна, кадрова та соціальна безпека.

Основні положення концепції сталого розвитку фокусують увагу на протиріччях, що дозволяють реалізовувати цілі розвитку через дотримання цінностей та інтересів підприємства з позицій ресурсного підходу, що є підставою для виділення взаємозв'язку корпоративної та фінансово-економічної безпеки. За таким положенням корпоративну безпеку організаційного розвитку підприємства представлено як його здатність забезпечувати стійку реалізацію стратегічних цілей через вирішення протиріч та ефективне використання економічних ресурсів підприємства.

Основними положеннями забезпечення корпоративної безпеки організаційного розвитку є такі: цілі, функції, завдання та інструментарій корпоративної безпеки є невід'ємною складовою системи стратегічного управління розвитком, оскільки забезпечує гармонізацію цілей та інтересів підприємства з групами-учасниками корпоративних відносин; відповідність та дотримання принципів соціальної відповідальності, інформаційної прозорості, стандартів якості корпоративного управління; інструментарій забезпечення корпоративної безпеки складають організаційні та інформаційні техніки, методи, моделі які орієнтовні на організаційне знання та передові практики корпоративного управління, взаємовигідне співробітництво, стратегічне партнерство.

Стратегічна направленість дії системи корпоративної безпеки представлена принципами системного узгодження економічної, соціальної та екологічної складових корпоративної безпеки за рахунок: узгодженості й збалансованості цілей розвитку з інтересами підприємства й груп-учасників корпоративних відносин; корпоративної соціальної відповідальності та екологічності, що спрямована на дотримання високих стандартів операційної та виробничої діяльності, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище; культури стратегічного мислення та компетентності – коли управління організаційними змінами носить проактивний характер, що ініціюються підприємством та забезпечується активним пошуком найкращої моделі стратегічних дій, вибором доцільних шляхів досягнення стратегічних цілей; фінансово-економічно та ринкової стійкості, що дозволяють уникнути погіршення фінансово-економічного становища, призупинення розвитку, сприяють не тільки збереженню, а й подальшому підвищенню його темпів; організаційної адаптивності забезпечується використанням нових форм співробітництва, між організаційної взаємодії, надійністю партнерів, інформаційною прозорістю, залученням та створенням нових стратегічних знань; гармонізації та функціональної ефективності, що досягається за рахунок ефективного використання техніко-технологічних ресурсів, модернізації та реінжинірингу бізнес-процесів, впровадження нової техніки, що забезпечить скорочення та мінімізацію витрат на виробництво; виявлення невідповідностей у використанні засобів виробництва.

Для проведення аналізу корпоративної безпеки організаційного розвитку промислових підприємств враховувалися тенденції світового економічного розвитку та його впливу на економіку України. Основними викликами розвитку національної економіки є: втрата людського капіталу за рахунок зменшення чисельності населення; зростання ризику втрати трудового капіталу через надмірні масштаби трудової міграції; низька економічна ефективність, яка компенсується надмірним борговим навантаження на економіку (у 2018 р. за

даними МВФ рівень боргу досягне 78,4 % ВВП, що відносить Україну до 40 топ-країн світу з високим борговим навантаженням); нагромадження інфляційного тиску, зумовленого витратністю багатьох видів економічної діяльності, що підживлює використання зношених основних засобів, домінування застарілих, енерго- та матеріаловитратних технологій; дорого вартісних та малодоступних кредитних ресурсів; монофокусна модель розвитку торговельно-економічних відносин (за 8 місяців 2018 р. країни ЄС зосередили 42,1 % вітчизняного товарного експорту та 43,3 % імпорту, тоді як на країни СНД припадало 15,2 % експорту та 23,3 % імпорту); низька інвестиційна привабливість – надходження іноземного капіталу закріплює низько- та низько-середньотехнологічну структуру промисловості України, не скеровуючись на створення виробництв стратегічного включення до глобальних ланцюгів доданої вартості; незначний обсяг інвестицій, які спрямовуються на створення нових підприємств; повільний перебіг реформ в Україні та проблеми в законодавстві та системі оподаткування.

Встановлено, що найбільш значними викликами та ризиками, що створюють небезпечний стан для корпоративної безпеки організаційного розвитку промислових підприємств є: погіршення умов розвитку кластерної кооперації між виробництвом та науково-дослідною сферою; погіршення готовності делегувати повноваження у корпоративному правлінні; повільні темпи процесів розроблення законодавства щодо створення умов, гарантій та стимулів розвитку підприємництва, залучення зовнішніх інвестицій, підтримки малого та середнього бізнесу, конкурентоспроможних підприємств, інноваційної діяльності; збереження стійкої тенденції до зростання складності виробництва, умов постачань та необхідності чіткого дотримання вимог замовників; недостатня забезпеченість ІТ-кадрами, ІТ-технологіями та засобами обчислювальної техніки для інформатизації бізнес-процесів; зростання вимог до мінімізації термінів виведення виробів на ринки та змін поколінь техніки; політика скорочення витрат на підвищення кваліфікації персоналу машинобудівних підприємств в умовах

посткризового відновлення; недостатньо висока якість шкіл професійного менеджменту.

Розроблено методичне забезпечення аналізу корпоративної безпеки організаційного розвитку підприємств, що складається з етапів та методів для вирішення завдань: моделювання та виявлення факторів за сформованим комплексом показників відповідно визначеним критеріям (результативності діяльності, структури та концентрації власності, організації діяльності наглядової ради); побудови моделей узгодженості та причинно-наслідкових взаємозв'язків між виявленими факторами корпоративної безпеки досліджуваних підприємств та результативністю їх діяльності; оцінювання рівнів корпоративної безпеки прийняття стратегічних рішень щодо організаційного розвитку; оцінювання корпоративної безпеки реалізації організаційних змін на підприємстві.

За результатами факторного аналізу за період з 2016 по 2019 рр. виявлено та побудовано моделі факторів корпоративної безпеки організаційного розвитку 27 машинобудівних підприємств Харківського регіону: F_1 – структури акціонерного капіталу; F_2 – ефективності Наглядової ради; F_3 – концентрації власності; F_4 – ефективності управління. Підтвердження значущості ознак, що брали участь у формуванні назви головних факторів, визначено шляхом обчислення коефіцієнтів інформативності. Спираючись на оцінку інформативності кожного фактору, можна стверджувати, що лише для перших двох факторів (F_1 , F_2) набір пояснювальних ознак відповідає критерію задовільності (0,85 та 0,84 відповідно). Тому для оцінювання факторів корпоративної безпеки досліджуваних підприємств враховувалися показники, що складають зміст виявлених факторів – структури акціонерного капіталу та ефективності Наглядової ради.

На засадах положень про необхідність дотримання «гармонії» та узгодженості між цілями розвитку підприємства та інтересами груп-учасників корпоративних відносин, методом канонічної кореляції побудовано моделі причинно-наслідкових взаємозв'язків між факторами корпоративної безпеки

організаційного розвитку: між структурою акціонерного капіталу та результативністю діяльності $\{U_1, V_1\}$ та між ефективністю Наглядової ради та результативністю діяльності $\{U_2, V_2\}$. Структура зв'язків у сформованій моделі $\{U_1, V_1\}$ свідчить, що найбільш значущою й визначальною причиною, яка відповідає дисбалансу між зазначеними факторами першої сукупності, є взаємозумовленість низької активності участі іноземних інвесторів та не конкурентоспроможності продукції. У другій сукупності взаємозв'язків $\{U_2, V_2\}$ визначальна причина дисбалансу зумовлена чинниками «розпиленої» власності та збитковості діяльності підприємств, що ускладнює прийняття рішень щодо інвестицій та контролю над менеджментом.

Визначено, що найбільш пріоритетними напрямками, що забезпечують корпоративну безпеку організаційного розвитку досліджуваних підприємств є: підвищення якості корпоративного управління за рахунок формування та виконання корпоративних норм, стандартів, дотримання принципів інформаційної прозорості, балансу інтересів та соціальної відповідальності; підвищення дієвості наглядової ради за рахунок підвищення рівня компетентності та навчання її членів; формування потужного управлінського потенціалу за рахунок розвитку організаційних знань та стратегічного інструментарію; розробка систем машин і виробничих технологій нових поколінь з впровадженням сучасних досягнень вітчизняної і світової науки й техніки; розробка та реалізація інноваційних проектів, що забезпечуються організацію виробничого процесу з найменшою екологічною шкодою, мінімізацією токсичних викидів та рівня забруднення навколишнього середовища.

Сформовано методичний підхід до забезпечення корпоративної безпеки організаційного розвитку підприємства за параметрами асиметричності інформації, дієвості наглядової ради та можливості виникнення корпоративного конфлікту. Методичний підхід до оцінювання рівня корпоративної безпеки організаційного розвитку підприємства містить показники, що дозволило виділити об'єкти загроз щодо неузгодженості між цілями та інтересами груп-

учасників корпоративних відносин в процесах реалізації стратегії організаційного розвитку. Розроблений стратегічний інструментарій згрупований за інформаційно-аналітичною та організаційною складовими за етапами ініціації, планування, мотивації та контролю для реалізацією стратегії організаційного розвитку. Результати апробації підтвердили практичне значення розробленого методичного підходу та стратегічного інструментарію з забезпечення корпоративної безпеки процесів розвитку в діяльності підприємств ПрАТ «У.П.Е.К.» та ТОВ «СПЕЦІУЗАВТОМАТИКА».

Ключові слова: корпоративна безпека, підприємство, організаційний розвиток, інформаційно-аналітичне забезпечення, стратегічний інструментарій, соціальна відповідальність.

ANNOTATION

Kripyki A. Provision of Corporate Security for Enterprise Organization Development. – Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

The thesis for obtaining a Doctor of Philosophy degree (Ph.D.) in specialty 051 Economics. – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2021

The dissertation develops theoretical provisions, methodological support and developed practical proposals for corporate security of organizational development of the enterprise (on the example of machine-building enterprises).

The conceptual apparatus has been developed and refined by defining the concept of "corporate security of organizational development of the enterprise" on the basis of identifying and combining key conceptual positions of social responsibility, information transparency, compliance with quality standards of corporate governance organizational development through their harmonization with the interests of corporate governance to maximize profits.

It is substantiated that the theoretical basis of corporate security is created by the theory of corporatism and the concept of corporate social responsibility and

sustainable development. According to the analysis of the theory of corporatism, two approaches to defining the essence of corporate security through the concept of corporate governance: private-corporate and public-corporate. In the private-corporate approach, corporate governance is seen as one of the mechanisms to maximize the value of the company, where the key role is played by the supervisory board, which aims to balance the interests of shareholders with other groups involved in corporate relations (managers, employees, suppliers, creditors, social groups). Therefore, corporate security is interpreted as the choice of the best mechanisms for management and distribution of power between groups involved in corporate relations.

In the socio-corporate approach, the problem of corporate governance is seen as the harmonization of relations between the company and society. Therefore, the essence of corporate security is determined by the principles of information transparency and public control over the activities of the corporation, the formation of incentives and constraints that should ensure effective development of the corporate sector, while deterring negative consequences and adhering to the core interests of stakeholders. According to such provisions, information, personnel and social security are necessary to ensure corporate security of organizational development.

The main provisions of the concepts of sustainable development focus on the contradictions that allow to achieve development goals through the values and interests of the enterprise from the standpoint of resource approach, which is the basis for highlighting the relationship between corporate and financial security. According to this provision, corporate security of organizational development of the enterprise is presented as its ability to ensure sustainable implementation of strategic goals through conflict resolution and efficient use of economic resources of the enterprise.

The main provisions of corporate security of organizational development are as follows: goals, functions, objectives and tools of corporate security are an integral part of the strategic management of development, as it harmonizes the goals and interests of the enterprise with groups involved in corporate relations; compliance and compliance with the principles of social responsibility, information transparency,

quality standards of corporate governance; tools for corporate security include organizational and information techniques, methods, models that focus on organizational knowledge and best practices of corporate governance, mutually beneficial cooperation, strategic partnership.

The strategic direction of the corporate security system is represented by the principles of systematic coordination of economic, social and environmental components of corporate security through: consistency and balance of development goals with the interests of enterprises and groups involved in corporate relations; corporate social responsibility and environmental friendliness, aimed at maintaining high standards of operating and production activities, social standards and quality of work with staff, minimizing the harmful effects on the environment; culture of strategic thinking and competence - when the management of organizational change is proactive, initiated by the enterprise and is provided by an active search for the best model of strategic action, the choice of appropriate ways to achieve strategic goals; financial and economic and market stability, which avoids the deterioration of the financial and economic situation, the suspension of development, contribute not only to the preservation but also to further increase its pace; organizational adaptability is ensured by the use of new forms of cooperation, between organizational interaction, reliability of partners, information transparency, involvement and creation of new strategic knowledge; harmonization and functional efficiency, which is achieved through the efficient use of technical and technological resources, modernization and reengineering of business processes, the introduction of new technology that will reduce and minimize production costs; detection of discrepancies in the use of means of production.

To analyze the corporate security of organizational development of industrial enterprises, trends in world economic development and its impact on the economy of Ukraine were taken into account. The main challenges to the development of the national economy are: loss of human capital due to population decline; increasing risk of loss of labor capital due to excessive labor migration; low economic efficiency, which is compensated by excessive debt burden on the economy (in 2018,

according to the IMF, the debt level will reach 78.4% of GDP, which ranks Ukraine among the top 40 countries in the world with high debt burden); accumulation of inflationary pressure due to the cost of many types of economic activity, which fuels the use of worn-out fixed assets, the dominance of obsolete, energy and material-intensive technologies; expensive and inaccessible credit resources; monofocus model of development of trade and economic relations (for 8 months of 2018, EU countries concentrated 42.1% of domestic merchandise exports and 43.3% of imports, while the CIS countries accounted for 15.2% of exports and 23.3% of imports); low investment attractiveness - the inflow of foreign capital consolidates the low- and low-medium-tech structure of Ukraine's industry, without focusing on the creation of productions of strategic inclusion in global value chains; Insignificant investments in the creation of new enterprises; the main factors are the slow pace of reforms in Ukraine and problems in legislation and the tax system.

It is established that the most significant challenges and risks that create a dangerous situation for corporate security of organizational development of industrial enterprises are: deterioration of the conditions for the development of cluster cooperation between production and research; deteriorating willingness to delegate authority to corporate governance; slow pace of processes of drafting legislation on creating conditions, guarantees and incentives for business development, attracting foreign investment, supporting small and medium-sized businesses, competitive enterprises, innovation; maintaining a steady trend of increasing production complexity, supply conditions and the need for strict compliance with customer requirements; insufficient provision of IT-personnel, IT-technologies and means of computer equipment for informatization of business processes; increasing requirements to minimize the time of product launch and changes in generations of technology; policy of reducing the cost of training of personnel of machine-building enterprises in the post-crisis recovery; insufficient quality of professional management schools.

Methodological support for the analysis of corporate security of organizational development of enterprises, consisting of stages and methods for solving problems:

modeling and identification of factors according to the formed set of indicators in accordance with defined criteria (performance, structure and concentration of ownership, organization of supervisory board); construction of models of coherence and causal relationships between the identified factors of corporate security of the studied enterprises and the effectiveness of their activities; assessing the levels of corporate security, making strategic decisions on organizational development; assessment of corporate security of organizational changes in the enterprise.

According to the results of factor analysis for the period from 2016 to 2019, models of corporate security factors of organizational development of 27 machine-building enterprises of the Kharkiv region were identified and built: F_1 - share capital structures; F_2 - efficiency of the Supervisory Board; F_3 - concentration of ownership; F_4 - management efficiency. Confirmation of the significance of the features that participated in the formation of the name of the main factors was determined by calculating the coefficients of informativeness. Based on the assessment of the informativeness of each factor, it can be argued that only for the first two factors (F_1 , F_2) the set of explanatory features meets the criterion of satisfaction (0.85 and 0.84, respectively). Therefore, to assess the factors of corporate security of the surveyed enterprises, the indicators that make up the content of the identified factors were taken into account - the structure of share capital and the effectiveness of the Supervisory Board.

Models of causal relationships between factors of corporate security of organizational development: between the structure of share capital and performance $\{U_1, V_1\}$ and between the effectiveness of the Supervisory Board and the effectiveness of activities $\{U_2, V_2\}$. The structure of relations in the current model $\{U_1, V_1\}$ shows that the most significant and determining reason for the imbalance between these factors of the first set is the interdependence of low activity of foreign investors and non-competitive products. In the second set of relationships $\{U_2, V_2\}$, the determining cause of the imbalance is due to the factors of "scattered" ownership and unprofitable enterprises, which complicates investment decisions and management control.

It is determined that the most priority areas that ensure corporate security of organizational development of the studied enterprises are: improving the quality of corporate governance through the formation and implementation of corporate norms, standards, compliance with information transparency, balance of interests and social responsibility; increasing the efficiency of the supervisory board by increasing the level of competence and training of its members; formation of strong managerial capacity through the development of organizational knowledge and strategic tools; development of systems of machines and production technologies of new generations with introduction of modern achievements of domestic and world science and technology; development and use of fundamentally new materials with predetermined properties that require minimal processing and are environmentally friendly; development and implementation of innovative projects that ensure the organization of the production process with the least environmental damage, minimization of toxic emissions and pollution.

A methodical approach to providing the level of corporate security of organizational development of the enterprise on the parameters of asymmetry of information, effectiveness of the supervisory board and the possibility of corporate conflict, which identified build strategic tools. The developed strategic tools are grouped by information-analytical and organizational components according to the stages of initiation, planning, motivation and control for the implementation of organizational development strategy. The results of the approbation confirmed the practical significance of the developed methodological approach and strategic tools for ensuring corporate security of development processes in the activities of enterprises of PJSC "UPEK" and SPETSIUSAVTOMATIKA LLC.

Key words: corporate security, enterprise, organizational development, information and analytical support, strategic tools, social responsibility.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

***Статті у періодичних виданнях інших держав, які входять до
Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського
Союзу:***

1. Pogorelov Y. S., Voroniuk Ie. V., Otenko P. V., Kripkyi A. Yu. Organization of safety oriented conditions for entrepreneurial development in Ukraine. *News of Science and Education*, 2020. NR 6 (73). P. 11–26. *Особистий внесок (0,26 д.а.):* сформовано методичне забезпечення аналізу умов безпеко-орієнтованого розвитку підприємництва в Україні.

Публікації у фахових виданнях:

2. Кріпкий А. Ю. Сутність корпоративної безпеки підприємств. *Моделювання регіональної економіки: зб. наук. праць*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2017. № 2 (30). С. 345–354.

3. Кріпкий А. Ю. Методичний підхід до забезпечення корпоративної безпеки організаційного розвитку підприємства. *Науковий журнал «Український журнал прикладної економіки»*: Західноукраїнський національний університет, 2021. Том 6, № 2, С. 211–217.

***Статті у наукових періодичних виданнях України, які включені
до міжнародних наукометричних баз:***

4. Кріпкий А. Ю. Правове забезпечення корпоративної безпеки підприємств України. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2019. № 2(66) лютий. С. 628–632.

Матеріали і тези наукових конференцій:

5. Булкіна І. А., Кріпкий А. Ю. Корпоративна безпека: актуальність дослідження та забезпечення. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-

конференції з міжнародною участю (Полтава, 15 грудня 2017 р. – 25 січня 2018 р.). Полтава: ПолтНТУ, 2018. С. 50–52 *Особистий внесок (0,12 д.а.):* сформовано методичне забезпечення дослідження корпоративної безпеки.

6. Кріпкий А. Ю. Загрози економічної безпеки підприємницької діяльності в Україні. *Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації:* матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Одеса, 2 березня 2019 р.). Одеса: ОНУ імені І.І.Мечникова, 2019. С. 55–57.

7. Кріпкий А. Ю. Формування системи показників оцінки корпоративної безпеки підприємств: теоретичні та практичні аспекти. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця:* матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30-31 травня 2019р.). Харків: ДІСА ПЛЮС, 2019. С. 39–42.

8. Кріпкий А. Ю. Оцінка економічної безпеки бізнес-процесів розвитку підприємства. *Results of modern scientific research and development. Proceedings of VI International Scientific and practical Conference Madrid (Spain, 22-24 August 2021).* Spain. 2021. P. 469–473.